

Maria Lois López

(Les Borges Blanques, 05-09-1896 - Sant Boi de Llobregat, 17-09-1933). Fora del Magisteri i les Escoles Normals espanyoles, que, com hem vist, ja tenien professorat femení des de mitjan segle XIX; comunament es considera que Emilia Pardo Bazán fou la primera professora universitària espanyola, des que Alfons XIII li va crear el 1916 una plaça de catedràtica de Literatures Romàniques a la Universitat Central de Madrid per reconèixer la seva categoria com a escriptora. Malgrat no tenir molt èxit, exercí la docència fins al dia de la seva mort el 1921.

A partir d'aquest fet, que hem de considerar excepcional, es van veure altres casos a la dècada de 1910. A Catalunya, concretament, la creació de l'Escola Superior de Bibliotecàries el 1915 a Barcelona, donà les primeres oportunitats a les dones catalanes amb estudis universitaris per treballar i exercir de professores en un grau acadèmic superior. Amb tots els matisos que s'imposen en aquests casos, principalment pel fet que la dona ocupava un lloc subaltern en la societat d'aquells moments, podríem considerar que Maria Lois fou la primera professora titular de l'Escola de Bibliotecàries i, per extensió, de Catalunya a partir del curs 1919-1920. Tot i que abans, na Consol Pastor havia exercit de professora auxiliar el 1918, la seva funció era la de substituir temporalment les absències d'altres professors titulars. Consol Pastor, que era mestra de primària quan ingressà com a alumna de biblioteconomia, fou l'alumna número 1 de la primera promoció en acabar el curs 1917-1918. Tanmateix, a diferència de Consol, quan Maria Lois s'inicià en la docència va tenir un encàrrec concret que fou el d'impartir el curs preparatori introduït al pla d'estudis de l'Escola el 1919. Aquest curs tenia continguts de cultura general i servia per preparar les futures alumnes per a l'examen d'ingrés a l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona.

Maria Lois (1922). Arxiu Anna Rubió. Foto de l'expedient acadèmic de Maria Lois. Arxiu de la Universitat de Barcelona.

D'aquesta manera, quan Maria Lois accedí a la docència es va veure obligada a deixar el lloc administratiu de secretària, un càrrec que passà a Petronel·la Tuca, la qual el desenvolupà fins el 1925, tot i que el deixà uns mesos, del desembre de 1919 al maig de 1920, per exercir també de professora auxiliar.

Amb tot i amb això, cal precisar que fins el 1939 les poques professores que tingué l'Escola sempre foren auxiliars o professores d'aquest curs preparatori que es deixà d'impartir cap als volts de 1930. No fou fins molt després de la Guerra Civil que es va veure professorat femení impartint assignatures tècniques.

Per tant, una de les primeres docents, sinó la primera, fou Maria Lois, nascuda el 5 de setembre de 1896 a les Borges Blanques, província de Lleida. Maria era la filla de José Lois Lavandeira, procurador i secretari de l'ajuntament de les Borges Blanques, originari d'Avión (Ourense), i Agustina López, provinent de Baeza (Jaén). Maria tenia un germà dos anys més gran, Àngel Lois López, que més endavant exercí de jutge a Tremp.⁵

Maria aviat despuntà en els estudis i es traslladà a Lleida per cursar el batxillerat al Liceu Escolar de Lleida, fundat el 1906 per Frederic Godàs Legido, una escola exemplar, on per primer cop l'educació de la dona gairebé era contemplada en igualtat de condicions a la de l'home. Al gener de 1913, Maria Lois López era una destacada alumna de sisè grau de batxillerat; tant que, fins i tot, s'atrevia a pronunciar una conferència a la sala d'actes del Liceu sobre el feminisme. La crònica d'aquest acte, que recollia el número 52 d'*El Boletín del Liceo Escolar* (gener de 1913), descobria una dona «feminista pacífica, sin piedras en los bolsillos, ni martillos en el bolso como las sufraguistas londinenses; defiende la paz porque

---

⁵ Arxiu del Bisbat de Lleida, Llibre 14 de Batejos de les Borges Blanques, p. 102 i 149.

la amo y porque me conviene, pues tengo observado que en los países guerreros tratan malísimamente a la mujer».

El cronista describía las aptitudes de María por a la comunicación, ya que tenía «afabilidad de carácter y la posesión de una cultivada inteligencia. La pasión con que siente sus ideales sabe comunicarla á su auditorio por medio de un estilo fácil y atrayente como el de los grandes cronistas contemporáneos. En la conferencia que nos ocupa trató de feminismo; esa cuestión que tanto apasiona a las modernas edades».

Lois defensava en la seva ponència el dret de la dona a ser diputada i treballar, però es lamentava de la poca consideració legal que tenia en aquell moment. També va criticar moltes de les seves companyes de generació per ser esclaves de la moda i no assaborir l'esport, l'estudi, l'excursionisme i el sol, «que es odiado por nuestras jóvenes por el temor de que deje tostado su cutis». La brillant estudiant va cloure el seu discurs tot afirmant que «la mujer tal como hoy se la educa, es tímida y miedosa. Si hay alguna audaz y atrevida, no le niego el derecho a aprovechar esas condiciones. Hay que educar a la mujer, porqué ejerce una influencia innegable en el mundo, como hija, como esposa y como madre. Yo exijo su educación y el cumplimiento de sus derechos en nombre de la Moral, de la Caridad y de la Justicia». En acabar, fou acomiadada amb un extraordinari aplaudiment per part dels concurrents, tal com narrava l'admirat cronista de l'acte, cosa que posava de manifest el tarannà progressista de l'auditori del Liceu.

Aquell mateix número reproduïa un article amb el qual María Lois havia guanyat el concurs literari reservat per als alumnes de sisè de batxillerat. Sota el títol «El teatro y su influencia en las costumbres», María Lois feia un lúcid repàs, que sorprèn en una estudiant de 16 anys, sobre la influència del gènere teatral en els costums

de la humanitat. Costa triar un paràgraf entre tanta qualitat, però ens hem decidit per una de les seves conclusions. Lois observava que «teniendo en cuenta que todo sentimiento no es mas que una respuesta de la energía externa, que todo sentimiento queda en la conciencia con huellas más o menos profundas, que el individuo es una suma de estas respuestas y de una energía individual interna que es el pedestal en donde se halla la estatua de la personalidad, que la sociedad es una suma de individuos, concluimos que siendo la causa de las costumbres los individuos, aquellas serán según estos sean» (*El Boletín del Liceo Escolar*, número 52, gener de 1913).

Maria Lois acabà els estudis al Liceu Escolar i s'examinà el 20 de juny de 1913 a l'Institut de Batxillerat de Lleida, tot superant les dues proves per obtenir el grau de batxiller amb un aprovat i un excel·lent. Al darrere quedava un impressionant expedient acadèmic amb 13 premis i 25 excel·lents de 28 assignatures.

El curs 1913-1914 ingressava a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Superà la carrera amb 5 matrícules d'honor, 5 excel·lents, 3 notables i 3 aprovats. Al juny de 1915 es convertia en una de les primeres llicenciades en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona, i al setembre d'aquell any era distingida com la primera dona en obtenir un premi extraordinari de final de carrera en Lletres, segons recollia la revista madrilenya *La Esfera* (número 98, 13-11-1915, p. 5), que li dedicava una encesa lloança acompanyada d'una fotografia. Aquest èxit li serví, com hem dit més amunt, per ser escollida com a primera secretària de l'Escola Superior de Bibliotecàries creada a Barcelona i ubicada a l'Edifici del Relloige de l'Escola Industrial de Barcelona.⁶

Més endavant, Lois es doctorà en filosofia i lletres, ahora que ja

---

6 Arxiu Universitat de Barcelona, expedient de Maria Lois López.

exercia el càrrec de secretària de l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona. El 22 de setembre de 1919 es casava amb el bibliòfil Jordi Rubió i Balaguer (1887-1982), professor i company seu a la citada Escola. Lois i Rubió havien estat dos dels fundadors del centre, del qual l'esmentat Rubió fou director més endavant, de 1930 a 1939. El pare de Rubió Balaguer, l'erudit Antoni Rubió i Lluch (1856-1937) explicava, uns mesos abans (en una carta datada el 8 de juny de 1919), que el seu fill «ha decidido tomar estado honesto el próximo mes de septiembre. Jorge se casa con una ex-discípula suya, con una Doctora en Filosofía y Letras, de la cual dice Jahindá, el catedrático de Literatura Rabínica de Madrid, que es la mejor rabinista de España. Es una doncellita de 22 años, no mal parecida, de tipo aññado, vivaracha, sin más capital que mucho griego, mucho hebreo y mucha filosofía abstracta, no práctica, ni de la vida. Eso no quiere decir que no lo sea con los quehaceres domésticos. Toca el piano, los clásicos, y si conviene también sabe guisar y zurcir. Actualmente es secretaria de la Escuela de Bibliotecarias de Barcelona» (MASSOT; MUNTANER, 2006).

El matrimoni va tenir quatre fills: Manuel, Montserrat, Jordi i Maria, aquesta darrera, anomenada Marioneta en el si familiar, morta prematurament el 1935 amb només 4 anys. Abans, la mare, la biografiada Maria Lois, també havia mort molt jove, als 37 anys, segons informava *La Vanguardia*, el 17 de setembre de 1933 a Sant Boi de Llobregat de septicèmia originada per una infecció dental. Dels seus fills podem destacar Jordi Rubió Lois (Barcelona, 1926-1988), també professor de l'Escola de Biblioteconomia i Documentació; i Manuel Rubió Lois (1920-2005), biòleg i director de l'Aquari i el Laboratori de l'Institut d'Investigacions Pesqueres de Blanes.

L'Escola Superior de Bibliotecàries fou creada a Barcelona el 1915 amb la missió de formar el personal femení que treballaria a

integrar-se en l'Escuela Superior de la Mujer. S'ha de dir que aquell curs preparatori assolí gradual importància, doncs a partir de l'any 1921 eximia de fer la prova d'ingrés a l'Escola per a les alumnes que el superessin i s'afegia com un nivell més a la titulació de biblioteconomia, cosa que rellançava la figura de la seva responsable.

La implicació de Maria Lois amb la universitat va créixer. Així, el 20 de setembre de 1924 dimitia del seu lloc en adhesió al professor de la Universitat Industrial Dwellshauvers, insultat pel baró de Viver durant els primers mesos de la dictadura de Primo de Rivera. El suport de Maria Lois s'afegia al d'altres professors de l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona com el seu marit Jordi Rubió, Ramon d'Alòs i Carles Riba. L'abandó de Lois davant aquest afer, que qüestionava la vàlua científica d'un col·lega de professió, testimonia el seu nivell docent i el grau de compromís que tenia amb les institucions acadèmiques i catalanistes. Tot i que l'Escola va sobreviure a l'atzucac, s'hagué d'adaptar a les circumstàncies polítiques imposades pel nou govern.

No fou fins el 1930, amb la constitució de la Generalitat de Catalunya, que es restablí l'Escola de Bibliotecàries i Enric Rubió, l'home de Maria Lois, en fou nomenat director fins a la dissolució de les institucions democràtiques el 1939. Tanmateix, Maria no es reintegrà com a professora de l'Escola el 1930 i el 1933 moria. El 1959, Enric Rubió es casava per segon cop amb Rosalia Guilleumàs i Brosa (1924-2007), futura directora de la Biblioteca de Catalunya.